

LİSANS ÖĞRENCİLERİNİN UMUTSUZLUK DÜZEYLERİNİN FARKLI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Muharrem AKSU¹
Serap ENGİZEK²

ÖZET

Literatürde günümüz üniversite öğrencilerinin çeşitli etken ve faktörlere bağlı olarak umutsuzluk yaşadıkları vurgulanmaktadır. Özellikle öğrencilerin sosyo-demografik değişkenlere bağlı olarak umutsuzluk düzeyleri farklılaşabilmektedir. Öğrencilerin yaşadıkları umutsuzluk onların kariyer ve geleceğe yönelik beklentilerinde önemli roller oynayabilmektedir. Bu bağlamda çalışmada Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde eğitime devam eden öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri ve umutsuzluklarının sosyo-demografik değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediği analiz edilmiştir. Bu örneklemin seçilmesinin gerekçesi ise, daha önce bu örneklem grubuna yönelik nerdeyse hiç araştırma yapılmamış olmasıdır. Karşılaştırmaya dayalı ilişkisel tarama modeline göre gerçekleştirilen araştırmanın verileri ilgili örneklem grubundan toplanmıştır. 388 öğrenciden toplanan veri seti, SPSS programı yardımıyla t testi ve ANOVA analizi yapılarak test edilmiştir. Öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinin sosyo-demografik değişkenlere göre farklı olup olmadığına yönelik analizler sonucunda hipotezler test edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, ilgili fakültede okuyan öğrencilerin hafif ve orta düzeyde umutsuzluk yaşadıkları tespit edilmiştir. Ayrıca katılımcı öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinin cinsiyet, eğitimden memnuniyet, bölümü bilinçli tercih etme, okuduğu alanda çalışma isteği, çalışmak istenen ülke tercihi, sınıf düzeyi, not ortalaması (akademik başarı) ve bölüm gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Buna karşın, öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinin bilgisayar kullanma bilgi düzeyi, ekstra bilgisayar program bilgisi, yabancı dil bilgi düzeyi, ailenin gelir düzeyi ve öğrencilerin mezun olduktan sonra çalışmak istedikleri sektör gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir.

Anahtar Kelimeler: Lisans Öğrencileri, Umutsuzluk, Sosyo-Demografik Özellikler.

¹ Muharrem Aksu, Dr. Öğr. Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, İİBF, İnsan Kaynakları Yönetimi Bölümü, muharremaksu@sdu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5164-2458.

² Serap Engizek, Yüksek Lisans Öğrencisi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İnsan Kaynakları ve Liderlik ABD, yl2130249011@ogr.sdu.edu.tr, ORCID: 0009-0004-9112-1605.

EXAMINING in TERMS of DIFFERENT VARIABLES of the HOPELESSNESS LEVELS of UNDERGRADUATE STUDENTS

ABSTRACT

It is emphasized in the literature that today's university students experience hopelessness due to various factors and factors. In particular, students' hopelessness levels may differ depending on socio-demographic variables. The hopelessness experienced by students can play important roles in their career and future expectations. In this context, the study analysed the hopelessness levels of students continuing their education at Suleyman Demirel University Faculty of Economics and Administrative Sciences and whether their hopelessness differed according to socio-demographic variables. The reason for choosing this sample is that almost no research has been done on this sample group before. The data of the research, which was conducted according to the comparative screening model, was collected from the relevant sample group. The data set collected from 388 students was tested by t-test and ANOVA analysis with the help of SPSS program. Hypotheses were tested as a result of analyses on whether students' hopelessness levels differ according to socio-demographic variables. According to the findings, it was determined that the students studying at the relevant faculty experienced mild and moderate hopelessness. In addition, it was determined that there was a statistically significant difference in the hopelessness levels of the participating students according to gender, satisfaction with education, conscious choice of department, desire to work in the field they studied, country preference to work in, grade level, grade point average (academic success) and department groups. On the other hand, no statistically significant difference could be detected in the students' hopelessness levels according to their computer usage knowledge, extra computer program knowledge, foreign language knowledge level, family income level and the sector groups in which the students want to work after graduation.

Keywords: *Undergraduate Students, Hopelessness, Socio-Demographic Characteristics.*

1. GİRİŞ

Günümüzde üniversite eğitimi, akademik kariyer haricinde sosyal ve mesleki alanda verilen eğitim ve öğretimin neredeyse son aşamasını oluşturmaktadır. Özellikle son sınıf, öğrencilerin mezun olup iş yaşamına geçişlerinin ara dönemidir. Üniversite eğitimiyle öğrencilere mesleki alanlarına ilişkin sosyal ve teknik beceri ve nitelikler kazandırılmaktadır. Öğrencilerin mesleklerine yönelik üniversite eğitimi nitelikli olsa da öğrenciler sosyo-psikolojik faktörler nedeniyle verilen eğitimi tam anlamıyla içselleştirmemekte ya da yeterli düzeyde beceri ve kazanım elde edememektedirler. Öğrencileri sosyal ve psikolojik açıdan

etkileyebilecek ve onları günlük yaşamlarında, eğitimlerinde ve geleceğe yönelik kariyerlerinde etkileyebilen olgulardan biri umutsuzluktur. Umutsuzluk en basit anlamıyla kişinin kendisine, dış dünyasına ve geleceğine umutsuz bakmasıdır (Beck vd., 1974). Öğrenciler çeşitli sosyo-demografik koşul ve şartlar nedeniyle umutsuzluğa kapılabilmektedirler. Özellikle üniversite öğrencilerinde mezun olduktan sonra iş bulamama endişesi gibi kariyer belirsizlikleri umutsuzluk yaratabilmektedir (Çakmak ve Hevedanlı, 2005; Bozkur, Kıran ve Cengiz, 2020).

Üniversitelerden her yıl yeni mezunların verilmesi ve bu öğrencilerin potansiyel iş gücü olarak sektörde kendilerine yer bulmaya çalışması, adaylar arasında rekabeti de artırmaktadır. Adaylar arasındaki bu rekabet algısı ve iş bulamama endişesi öğrencilerde belirli bir düzeyde umutsuzluk yaratma potansiyeli taşımaktadır (Dereli ve Kabataş, 2009). Öğrencileri umutsuzluğa sevk eden faktörler sadece bunlarla sınırlı değildir. Öğrencilerin kardeş sayısından gelir durumuna, bölümünü isteyerek tercih etmesinden aldığı eğitimden memnuniyete kadar bir dizi faktör onların başarı ve umutsuzluğuyla ilişkili olabilmektedir (Sarıkaya ve Khorshid, 2009; Üngüren ve Ehtiyar, 2009; Aslanargun, Bozkurt ve Sarıoğlu, 2016). Öğrencilerde ortaya çıkan umutsuzluk, geleceklerine ilişkin kötümser bir tutuma sahip olmalarına ve halihazırda akademik motivasyonunun düşmesine de sebep olabilmektedir (Au ve Watkins 1997; Duman, Taşgım ve Özdağ, 2009). Bu güdü kaybı, öğrencilerin eğitim yaşamını etkileyebilmekte ve böylece geleceğe yönelik olarak kariyer hazırlıklarını tam anlamıyla gerçekleştirememektedirler (İlgaz-Yıldırım ve Toker, 2017). Öğrencilerin deneyimledikleri yaşam olayları, sahip oldukları imkânlar ve kendilerini çevreleyen şartlara bağlı olarak geleceğe yönelik olarak kontrol eksikliği hissedebilmekte ve bunun sonucu olarak da olumsuz bir beklenti içinde olabilmektedirler. Özellikle öğrencilerin geleceğe yönelik beklentilerini değiştiremeyeceklerine yönelik inançları, umutsuzluğu daha da artırabilmektedir (Çınar ve Karcıoğlu, 2012). Bu inançların sonucu, umutsuzluğun tutumsal ve duygusal boyutlarını daha da sürdürülmekte ve hedefe yönelik davranışlarda azalmalar ortaya çıkabilmektedir (Hanna vd., 2011). Bu bağlamda öğrencileri umutsuzluğa sevk edebilen sosyo-demografik koşulların öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinde bir farklılık oluşturup oluşturmadığı önem kazanmaktadır.

2. UMUTSUZLUK

Umut, yaşam üzerinde güçlü bir etkiye sahip olan bir kavram olarak (Moore, 2005) hedeflere ulaşmayı amaçlayan eylemi başlatmaya

ve sürdürmeye yardımcı olan bir motivasyon faktörü olarak işlev görmektedir (Peterson, 2000). Umuda zıt bir kavram olarak umutsuzluk ise, geleceğe yönelik olumsuz bir bakış açısı ve çaresizlik duygusudur (Abramson, Metalsky ve Alloy 1989). Umutsuzluk, gelecekteki olaylar üzerinde kişisel kontrolün olmadığı algısı ve kişinin başarısız olacağına ya da gelecekte olumsuz sonuçlarla karşılaşacağına dair beklentilerle karakterize edilen bilişsel bir karamsarlık olarak tanımlanmaktadır (Beck vd. 1974). Abramson vd. (1989) tarafından umutsuzluk, gelecekte istenmeyen sonuçların ortaya çıkması ve arzu edilen sonuçların gerçekleşmemesiyle ilgili olumsuz beklentileri ve bu sonuçları değiştirme konusunda algılanan çaresizliği içeren bir kavram olarak tanımlanmıştır. Bu bağlamda umutsuzluk, olumsuz ve karamsar tutumların ve geleceğe ilişkin beklentilerin belirleyici olduğu bilişsel bir tarzın yansıması olarak tanımlanmaktadır (Abramson vd., 1989). Özellikle umutsuzluk geleceğe yönelik karamsar bir bilişsel yapıya işaret etmektedir ve depresyon ile intihar davranışı arasındaki ilişkide temel bir psikolojik yapı olarak tanımlanmıştır (Serafini vd., 2020). Umutsuzluk geleceğe olumsuz bakış, kontrolü kaybetme duygusu, güven, cesaret ve kişinin kendi hedeflerine ulaşma enerjisi ile karakterize edilen öznel ve duygusal bir durumdur (Grassi vd., 2010).

Umutsuzluk, esasen depresyonun iki ana bilişsel teorisi olan Beck'in bilişsel teorisi (Beck, 1964) ve Depresyon-Umutsuzluk Teorisinde (Abramson vd., 1978) merkezi bir rol oynamaktadır. Beck'in Bilişsel teorisinde umutsuzluk, depresyonun bilişsel bir boyutu olarak kişinin kendine, çevreye ve geleceğe dair olumsuz inançlarını kapsamaktadır ve intihar davranışlarının önemli bir risk faktörüdür (Beck, 1964; Baryshnikov vd., 2018). Beck, bilişsel teorisinde umutsuzluğun depresyonun önemli belirtilerinden biri olduğunu ileri sürmüştür (Beck vd., 1974; Durak ve Palabıyıköğlü, 1994). Bu bilişsel modele göre depresif bireyler kendilerini etkisiz/değersiz görmektedirler, kişisel sorunları için kendilerini suçlamayı içselleştirmektedirler ve geleceğe yönelik yapılan yatırımların karşılığını alma ihtimallerinin düşük olduğunu düşünmektedirler. Umutsuzluk bu bilişsel üçlünün (kişinin kendine, dış dünyaya ve geleceğine umutsuz bakması) üçüncü bileşeninde görülmektedir ve bu haliyle depresyon modelinin temel taşı haline gelmektedir. Buna bağlı olarak bireyler, hedeflere ulaşmaya yönelik her türlü girişimin kaçınılmaz sonucu olarak başarısızlığın ortaya çıktığı ve tüm önemli sorunların çözülemez olduğu bir geleceği tasavvur etmektedirler (Beck vd., 1988; Hanna vd., 2011). Bireylerin istenmeyen sonuçların meydana geleceğinden ve arzu edilen sonuçların gelecekte gerçekleşmeyeceğinden tamamen emin olduklarında yani

depresif öngörücü kesinlik geliştirdiklerinde gelecekları hakkında umutsuz hale geldikleri öne sürölmektedir (Andersen, 1990; Matuza vd., 2023).

Umutsuzluk-Depresyon teorisine göre (Abramson vd., 1989) ise umutsuzluk, depresyon semptomlarının yakınsal yeterli bir nedeni olarak işlev görmekte ve stresli bir olay ile depresyonunun ortaya çıkmasına aracılık etmektedir (Wang vd., 2023a; Wang vd., 2023b). Umutsuzluk-Depresyon teorisine göre savunmasız kişiler, olumsuz yaşam olaylarını sabit ve küresel nedenlere bağlama eğilimindedirler. Dolayısıyla kendilerini “kusurlu, değersiz ya da eksik” olarak algılamaktadırlar (Abramson vd., 2000). Ancak insanların olumsuz yaşam olaylarıyla karşılaştıklarında her zaman umutsuzluğa kapılıp depresyona girmedikleri, bunun belirli çıkarımlara bağlı olduğu belirtilmektedir. Teoriye göre, insanların umutsuz olup olmadıklarını ve olumsuz yaşam olayları karşısında umutsuzluk-depresyon belirtileri geliştirip geliştirmediklerini belirleyen üç tür çıkarım bulunmaktadır. Bunlardan ilki, olayın neden meydana geldiğine ilişkin çıkarımlar (olumsuz bir olayın nedeninin sabit ve küresel nedenlere bağlanması); ikincisi, olayın meydana gelmesinden kaynaklanacak olumsuz sonuçlara ilişkin çıkarımlar (sonuçlarının değışmez ve büyük etkileri olduğuna inanmaları); sonuncusu ise, olayın meydana geldiğine ilişkin olarak benliğe ilişkin çıkarımlardır (kendilerini değersiz ve aşağı görmeleri) (Abramson vd., 1989; Siyahhan vd., 2012; Wang, 2023a). Dolayısıyla umutsuzluk depresyonunun ortaya çıkmasında, insanların yaşadığı olumsuz olaylardan ziyade olumsuz olayların yorumlanmasına bağlı olduğu öne sürölmektedir (Siyahhan vd., 2012).

Kişinin kendisi ve gelecekle ilgili olumsuz beklentileri olarak tanımlanan umutsuzluk, birçok olumsuz sağlık sonuçlarıyla ilişkilendirilmektedir. Araştırmalar, umutsuzluğun depresyon ve intihar gibi ciddi zihinsel sağlık sorunları açısından önemli bir risk faktörü olduğunu ortaya koymuştur (Beck vd., 1990; Weishaar ve Beck, 1992; DeLisle ve Holden, 2004; Samuelsson vd., 2006; Ribeiro vd., 2018; López vd., 2021). Aynı zamanda çalışmalar umutsuzluğu, çeşitli fiziksel ve zihinsel sağlık durumlarının başlangıcı ve sonuçlarıyla da ilişkilendirmiştir. Umutsuzluk duyguları, çoğunlukla madde kullanımı ve saldırgan davranışlar gibi yüksek riskli davranışlara yol açabilmektedir (Bolland, 2003). Umutsuzluk, ileriye dönük olarak kalp hastalıkları, şiddet ve yaralanmadan kaynaklanan ölümlerle de ilişkili olduğu vurgulanmaktadır (Everson vd., 1996).

Umutsuzluk, kişinin geleceği hakkında duygusal bir dizi olumsuz beklentiyi ifade etmesi nedeniyle motivasyon eksikliğine ve benlik saygısının düşmesine de sebep olabilmektedir (Beck vd., 1974; Alloy vd., 1988; Dat vd., 2021; Wang vd., 2023b). Umutsuzluğun olumsuz sonuç beklentisinin üzüntü, umutsuzluğun çaresizlik beklentisinin ise psikomotor gerilik, enerji eksikliği ve ilgisizlik gibi duygusal ve motivasyonel semptomlarla sonuçlandığı öne sürülmektedir (Abramson vd., 1989). Ayrıca araştırmalar, umutsuzluğun ilgisizlik, stresli durumlarla baş edememe ve iş tükenmişliğiyle yakından ilişkili olduğunu göstermektedir (Zhang vd., 2023).

3. LİTERATÜR TARAMA

Kişinin kendisine, çevresine ve geleceğine yönelik karamsar bakmasını betimleyen umutsuzluk, son çeyrekte literatürde kapsamlı bir şekilde araştırılmıştır (Grassi vd., 2010). Olumsuz yaşam olaylarının özellikle gençler arasında umutsuzluğa neden olan önemli bir olgu olduğu belirtilmektedir (Rose ve Abramson, 1992). Umutsuzluk olgusu, birçok kesimin yanı sıra özellikle üniversite öğrencileri üzerindeki etkisi de araştırılmıştır. Özellikle örgütsel davranış ve sosyo-demografik özellikler açısından üniversite öğrencilerinin umutsuzluk düzeyleri çeşitli araştırmalarda ele alınmıştır. Tablo 1’de ulusal literatürde umutsuzluğun üniversite öğrencilerinin demografik gruplarına göre farklılık gösterip göstermediğine yönelik t testi ve ANOVA sonuçları bir liste halinde verilmiştir. Literatür taramada yer alan çalışma sonuçları, bu çalışmanın yöntemiyle (t testi ve ANOVA) uyumlu olanlardır (Tablo 1).

Tablo 1: Literatür Tarama: Demografik Değişkenlere Göre t Testi ve ANOVA Sonuçları

Yazar	Demografik Değişkenlere Göre Farklılıklar*								
	$\bar{x}$	1	2	3	4	5	6	7	8
Şahin (2002)		Y-E	Y			V			
Tekin ve Filiz (2008)		Y-E	V	V		V			
Dereli ve Kabataş (2009)	15,53	Y-E	Y			Y			
Şahin (2009)	5,40	V-E	V	Y					
Ersoy ve Küçükkaragöz (2010)		V-E	Y	Y					
Ulucan vd. (2011)	10,53	Y-K	Y						
Doğan (2012)	3,88	Y-E		Y					
Şengül ve Güner (2012)	4,15	V-E		V					
Kodan (2013)		V-E	Y			Y			
Kılıç vd (2014)	6,54	Y-K	Y			Y		V	
Uz-Baş ve Kabasakal (2013)		V-E			V	V		V	
Üstün vd. (2014)		V-E	V		V	Y	V		
Yılmaz ve Dursun (2014)		Y-E			V	V		V	
Aktaş ve Alpay (2015)		V-E	Y	Y					
Taslak ve Işııkay (2015)		V-E	V	Y		Y	V	V	

Yazar-Aslan (2015)	5,05	Y-K			V				
Özmen vd. (2016)	5,31	V-E			V	V			
Öztürk vd. (2016)	4,26	V-E					V		V
Bayoğlu ve Karagün (2017)		Y-E	Y	Y		Y			
Sevinç ve Özdemir (2017)		V-E		Y			V		
Şanlı-Kula ve Saraç (2017)	4,84	V-E	V			V			
Tetik ve Yurtsever (2018)	4,94	Y-K				V			
Açıkgöz (2019)		V-K				V	Y		Y
Adalı vd. (2019)		Y-E				V	V	V	
Küçük vd. (2019)		Y-E					V		
Ergüt (2020)	5,27	Y-E		Y					
Kartal vd. (2020)		V-E			Y	Y			
Özçelik-Kaynak ve Öztuna (2020)		Y-K					Y		
Çunkuş vd. (2021)	4,83	V-K		Y	V				
Çay ve Akpınar (2022)		V-E		V		V			V
Gürgül ve Şeker (2022)	7,35	V-E		Y					

*V= Var, Y=Yok, x=Umutsuzluk Ortalaması, l=Cinsiyet (K= Kadınların yüksek, E=Erkeklerin yüksek); 2=Bölüm; 3=Sınıf düzeyi; 4=Başarı durumu; 5=Gelir düzeyi; 6=Bölümü isteyerek seçme; 7=Eğitimden memnuniyet; 8=Gelecekte ilgili alanda çalışma.

Tablo 1'e listelenen literatür bulgularına göre, yapılan çalışmaların çoğunda umutsuzluk düzeyinin cinsiyete göre farklılık gösterdiği görülmektedir. Ayrıca umutsuzluk düzeyinin kadınlara kıyasla erkeklerde daha yüksek olduğu göze çarpmaktadır. Eğitimden memnuniyet değişkeni açısından umutsuzluk düzeyinin incelenen tüm çalışmalarda farklılık gösterdiği ancak diğer değişkenler açısından ise genel bir oydaşmanın olduğunu söylemek zordur.

4. ARAŞTIRMANIN AMACI ve ÖNEMİ

Umutsuzluk, kişinin kendisi ve gelecek yaşamına ilişkin olumsuz beklentilerdir. Kişinin geleceğe yönelik kötümser beklentilerini yansıtan bir olgu olan umutsuzluk, üniversite öğrencilerini de etkilemektedir (Wang vd., 2023a). Öğrencilerin çeşitli düzeylerde umutsuzluk yaşadıkları, umutsuzluklarında birçok faktörün etkili olduğu ve umutsuzluklarının sosyo-demografik faktörlere göre farklılık gösterdiği Tablo 1'de görülmektedir. Dolayısıyla bu araştırma, öğrencilerin umutsuzluk seviyelerini ve eğitime devam eden öğrencilerin umutsuzluk seviyelerinin sosyo-demografik değişkenlere (cinsiyet, eğitimden memnuniyet, ekstra bilgisayar program bilgisi, bölümü isteyerek tercih edip etmeme, gelecekte kendi mesleki alanında çalışma, çalışmak istenen ülke, sınıf düzeyi, bölüm, bilgisayar kullanma bilgi düzeyi, yabancı dil bilgi düzeyi, ailenin gelir durumu ve çalışmak istenen sektör) göre farklılık gösterip göstermediğini ölçme amacıyla yapılmıştır. Öğrencilerin psikolojik iyi oluşlarını etkileyen umutsuzluk düzeylerinin

çeşitli demografik özelliklere göre belirlenmesi, onların kişisel psiko-sosyal sağlıkları açısından önemlidir. Öğrencilerin sağlıklı bir psikolojiye ya da geleceğe umutla bakması hem toplumsal açıdan hem de gelecekteki kariyerleri açısından önemli bir olgudur. Bu bağlamda araştırma sonuçlarının öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinin azaltılmasına ya da daha umutlu olmalarına yardımcı olacak tedbirlerin alınmasına katkı sağlayacağı öngörülmektedir. Ayrıca İktisadi ve İdari Bilimler Fakültelerinde okuyan öğrencilere bu yönde yapılmış bir araştırma neredeyse hiç yoktur. Dolayısıyla bu çalışma araştırma grubu açısından da önem taşımaktadır.

5. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Araştırma, nicel araştırma modellerinden biri olan karşılaştırmaya dayalı ilişkisel tarama modeline göre gerçekleştirilmiştir. İlişkisel tarama modeli, iki ya da daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelidir (Karasar, 2013). Bu çalışmada, öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri demografik değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediği analiz edilmeye çalışılmıştır. Dolayısıyla değişken gruplarının birbirileriyle karşılaştırılmasına dayalı ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

6. ARAŞTIRMANIN EVRENİ ve ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın evreni, 2022-2023 eğitim öğretim dönemi bahar yarıyılında Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi bünyesinde bulunun aktif bölümlerde (12 bölüm) eğitimine devam eden öğrencilerin tamamından oluşmaktadır. Bu evrenden araştırmaya gönüllü olarak katılan 388 öğrenci örneklem grubunu oluşturmaktadır. Örnekleme yöntemi olarak tesadüfi olmayan örneklem yöntemlerinden kolayda örneklem yöntemi kullanılmıştır.

7. ARAŞTIRMA VERİLERİNİN TOPLANMASI

Araştırmanın verileri, 2022-2023 eğitim öğretim dönemi bahar yarıyılında Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde eğitimine devam eden öğrencilerden anket yöntemiyle elde edilmiştir. Anketler katılımcılarla hem online (WhatsApp) hem de yüz yüze yapılmıştır. Katılımcılardan 388 anket elde edilmiştir. Veri toplama esnasında verilerin araştırma grubunun her bölüm ve sınıfı eşit düzeyde temsil edecek sayıda olmasına özen gösterilmeye çalışılmıştır.

8. ARAŞTIRMANIN ÖLÇME ARACI

Araştırmanın verilerini toplamak için tasarlanan anketin birinci kısmında, araştırma grubunun sosyo-demografik özelliklerini tespit

etmek amacıyla 13 soru/ifade bulunmaktadır. Anketin ikinci kısmında ise, örneklemin umutsuzluk seviyelerini ölçmek için Beck Umutsuzluk Ölçeği yer almaktadır.

Araştırmada uluslararası düzeyde bilinen, kültürler arası geçerlik ve güvenilirliği birçok dilde yapılmış olan ve bireylerin umutsuzluk seviyesini ölçmede en yaygın kullanılan bir ölçek olan (Aloba vd., 2015) Beck ve arkadaşlarının (1974) umutsuzluğu ölçme amacıyla geliştirdikleri Umutsuzluk Ölçeği (Hopelessness Scale- BHS) kullanılmıştır. Beck ve arkadaşlarının (1974) Bilişsel teori bağlamında depresyon ve intihar girişimine ilişkin araştırmalarına dayanan ve bireyin geleceğe yönelik olumsuz beklentilerini belirleyen ölçek, 20 maddeden ve geleceğe ilişkin duygular (duygusal boyut), motivasyon kaybı (motivasyonel boyut) ve geleceğe yönelik beklentiler (bilişsel boyut) olmak üzere üç boyuttan oluşmaktadır. Ölçekte 0-1 arası puan alan toplam 20 ifade bulunmaktadır. Bu ifadelerden 11 doğru, 9 yanlış yanıt anahtarı vardır. Ölçekte yer alan 2.,4.,7.,9.,11.,12.,14.,16.,17.,18. ve 20. (11 soru) maddelere verilen yanıt “evet” ya da “doğru” ise 1 puan; 1.,3.,5.,6.,8.,10.,13.,15 ve 19. (9 soru) maddelere verilen cevap “hayır” ya da “yanlış” ise 1 puan verilmektedir. Bunların tersi yönünde verilen yanıtlara ise 0 puan verilmektedir (Dursun ve Aytaç, 2012). Ölçekten elde edilen toplam puan, umutsuzluk puanını oluşturmaktadır. Toplam puan 0 ile 20 arasında değişmekte olup, 0-3 arası puanlar “minimum ya da hiç umutsuzluğun olmadığını”, 4-8 arası puanlar “hafif umutsuzluğu”, 9-14 arası puanlar “orta derecede umutsuzluğu”, 15 ve daha yüksek puanlar ise “şiddetli (yoğun) umutsuzluğu” göstermektedir (Beck vd., 1974; Aloba vd., 2015). Ölçekten dokuz ya da daha yüksek puan alan bireylerin daha düşük puanlara sahip olan bireylere kıyasla intihar davranışı sergileme olasılığının on bir kat daha fazla olduğu öne sürülmüştür (Beck vd., 1990).

Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması Seber vd. (1993) tarafından yapılan ölçeğin güvenilirliği için Cronbach Alpha katsayısı 0,86 olarak bulunmuştur. Durak ve Palabıyıkoglu (1994) ölçeğin geçerliliği, güvenilirliği ve faktör yapısı üzerinde yeniden çalışmış ve ölçeğin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısını 0,85 olarak tespit etmiştir. Bu çalışmanın Cronbach Alpha değeri de 0,85'tir.

9. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bu çalışmanın çeşitli sınırlamaları bulunmaktadır. Veriler lisans öğrencilerinden oluşan dar bir örneklem grubundan toplandığı için çalışmanın bulguları genellenemeyebilir. Çalışmanın kesitsel tarama modeline dayanması, umutsuzlukla bu çalışmada yer alan faktörler

arasındaki nedenselliğin belirlenmesini zorlaştırmaktadır. Zira kesitsel çalışmalar, verileri tek bir zaman noktasından toplamaktadır. Belirli bir zamana ve örnekleme ilişkin sonuçlar üreten kesitsel çalışmaların sonuçları zaman, yer ve örnekleme göre farklılık da gösterebilmektedir. Ayrıca anket yöntemiyle toplanan veriler, kişilerin bildirdiği yanıtlara dayanmaktadır. Dolayısıyla bu ölçüm yöntemi katılımcıların subjektif çıktıklarına dayanmaktadır. Katılımcıların duygularının farkında olmaması ya da umutsuzluklarına yönelik utanç ya da önyargı gibi nedenlerle anket yanıtlarında subjektif bir tutum sergilemiş olabilirler. Aynı zamanda katılımcıların çalışmanın konusundan etkilenerek anketin soru ya da ifadelerini yanıtlarken objektiflikten uzaklaşmış olmaları ihtimal dahilindedir. Çalışmanın diğer bir sınırlaması da katılımcıların umutsuzluğunu tespit etmede yaşadıkları olaylardan ziyade var olan durum ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

10. VERİLERİN ANALİZİ

Araştırmanın verileri, SPSS programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Verilerin normalliği çarpıklık ve basıklık test değerlerine göre belirlenmiştir. Çalışmada betimsel istatistiklere yönelik frekans analizi, iki grup arasındaki farklılıkları incelemek bağımsız gruplar t testi, ikiden fazla grubu karşılaştırmak için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve gruplar arasında ortaya çıkan farklılığın kaynağını tespit etmek için ise Post-Hoc testleri yapılmıştır. Veri seti normallik dağılımını sağladığı için verilerin analizinde parametrik testlerden yararlanılmıştır (Hair vd., 2013). t testinde varyanslar homojen analiz tablosundaki ilk satır, değilse ikinci satırdaki değer dikkate alınmıştır. ANOVA analizinde ise varyanslar homojen ise Tukey, değilse Games-Howel testi uygulanmıştır. Verilerin çözümlenmesi ve yorumlanmasında 0,05 istatistiksel anlamlılık düzeyi dikkate alınmıştır. Tanımlayıcı istatistiklerde normallik dağılımı, öğrencilerin umutsuzluk genel ortalaması, umutsuzluk dereceleri, ölçeğe ilişkin minimum - maksimum değerler ve standart sapma değerleri verilmiştir. Cinsiyet, eğitimden memnuniyet, ekstra bilgisayar program bilgisi, bölümü isteyerek tercih etme, gelecekte kendi alanında çalışma, çalışmak istenen ülke değişkenlerine göre öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinin tespit edilmesinde (hipotez testleri) bağımsız grup t testi kullanılmıştır. Bölüm, sınıf, not ortalaması, bilgisayar kullanma bilgi düzeyi, yabancı dil bilgi düzeyi, gelir durumu ve çalışmak istenen sektör değişkenlerine göre öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinin tespit edilmesinde ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Ayrıca etki büyüklüğü ölçümleri de yapılmıştır. t testi sonuçlarında anlamlı farklılığın olduğu durumlarda, oluşan bu farkın ne düzeyde

oluşturduğunu belirlemek için etki büyüklüğü değerlerinden biri olan Eta-kare (η^2) değeri de hesaplanmıştır.

11. ETİK KURUL ONAYI

Bu araştırmaya ilişkin Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunun 25.10.2022 tarihli ve 127/4 sayılı kararı ile etik kurul onayı alınmıştır. Çalışma verilerinin toplanması esnasında etik kuralların uygulanmasına özen gösterilmiştir.

12. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

Öğrencilerin sosyo-demografik değişkenlere göre umutsuzluk düzeylerinde bir farklılık olup olmadığını tespit etme amacıyla aşağıdaki hipotezler geliştirilmiştir.

Hipotez 1: H_0/H_1 =Öğrencilerin cinsiyetlerine göre umutsuzluk düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur/vardır.

Hipotez 2: H_0/H_1 =Öğrencilerin okulda aldıkları eğitimden memnuniyet düzeylerine göre umutsuzluk düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur/vardır.

Hipotez 3: H_0/H_1 =Öğrencilerin ekstra bilgisayar program bilgilerine göre umutsuzluk düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur/vardır.

Hipotez 4: H_0/H_1 =Öğrencilerin okudukları bölümü isteyerek tercih etmelerine göre umutsuzluk düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur/vardır.

Hipotez 5: H_0/H_1 =Öğrencilerin gelecekte kendi alanlarında çalışma isteklerine göre umutsuzluk düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur/vardır.

Hipotez 6: H_0/H_1 =Öğrencilerin çalışmak istedikleri ülkeye göre umutsuzluk düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur/vardır.

Hipotez 7: H_0/H_1 =Öğrencilerin sınıf düzeyine göre umutsuzluk düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur/vardır.

Hipotez 8: H_0/H_1 =Öğrencilerin okudukları bölümlere göre umutsuzluk düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur/vardır.

Hipotez 9: H_0/H_1 =Öğrencilerin not ortalamalarına göre umutsuzluk düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur/vardır.

Hipotez 10: H_0/H_1 =Öğrencilerin bilgisayar kullanma bilgi düzeylerine göre umutsuzluk düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur/vardır.

Hipotez 11: H_0/H_1 =Öğrencilerin yabancı dil bilgi düzeylerine göre umutsuzluk düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur/vardır.

Hipotez 12: H_0/H_1 =Öğrencilerin ailelerinin gelir durumuna göre umutsuzluk düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur/vardır.

Hipotez 13: H_0/H_1 =Öğrencilerin çalışmak istedikleri sektöre göre umutsuzluk düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur/vardır.

13. TANIMLAYICI İSTATİSTİKLER

Çalışmanın bu kısmında sırasıyla normallik testine, katılımcıların demografik özelliklerine, umutsuzluk düzey ve derecelerine ilişkin istatistiksel sonuçlar verilmiştir.

Hipotez testine geçmeden önce araştırmada elde edilen verilerin normallik dağılımını test etme amacıyla çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiştir. Elde edilen değerlerin (çarpıklık= 0,409; basıklık= -0,397) -1,5 ve +1,5 arasında olması nedeniyle verilerin dağılımının normal dağılım gösterdiği kabul edilmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013).

Tablo 2’de çalışmanın araştırma grubuna ilişkin istatistikler verilmiştir. Buna göre katılımcıların yarısından fazlası (%55,2) kadındır. Araştırmaya İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi bünyesinde bulunan tüm bölümlerden (12 bölüm) katılım sağlanmış olup katılımcıların dağılımı nerdeyse eşit olduğu gözlemlenmiştir. Katılımcıların bilgisayar kullanma becerileri orta ve iyi seviyesinde yaklaşık %81’dir. Ekstra bilgisayar program (alanlarına ilişkin yazılım programı gibi) bilgisine sahip olanların oranı katılımcıların yaklaşık dörtte biri kadardır (%25,8). Katılımcıların yaklaşık yarısı (%47,7) bölümü isteyerek tercih etmiş ve %59,8’i ise mezun olduktan sonra kendi bölümlerine ilişkin alanlarda çalışmak istediklerini bildirmiştir. Sınıf düzeyi açısından katılımcıların yaklaşık üçte birini üçüncü sınıf öğrencileri oluştururken yaklaşık yarısını ikinci ve dördüncü sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Not ortalamaları açısından ise katılımcıların yaklaşık %70’i, üçün altındadır. Katılımcıların yaklaşık üçte biri aldığı eğitimden memnundur (%61,6). Yabancı dil bilgisi açısından öğrencilerin yaklaşık yarısı (%52,1) orta düzeyde yabancı dil bilgisine sahiptir. Katılımcıların %9’unun aile gelir durumu kötü iken geri kalanların orta ve yüksek düzeydedir. Katılımcıların yaklaşık yarısı (%47,9) özel sektörde ve yaklaşık üçte biri (%32,5) kamu sektöründe çalışmak isterken, katılımcıların yaklaşık beşte biri de (%19,6) kendi işini kurmak istemektedir. Katılımcı öğrencilerin

yaklaşık yarısı ise (%50,3) mezun olduktan sonra Türkiye’de çalışmak isterken yaklaşık üçte biri de yurt dışında çalışmak istediğini belirtmiştir.

Tablo 2: Araştırmanın Çalışma Grubuna İlişkin İstatistikler

Cinsiyet	n	%	Sınıf düzeyi	n	%
Kadın	214	55,2	1. Sınıf	74	19,1
Erkek	174	44,8	2. Sınıf	96	24,7
Bölüm	n	%	3. Sınıf	121	31,2
Çal. Ek. ve End. İlişkileri	30	7,7	4. Sınıf	97	25
Ekonometri	30	7,7	Not ortalaması	n	%
Finans ve Bankacılık	27	7	1,80 altı	58	14,9
İktisat	30	7,7	2-2,5 arası	119	30,7
İşletme	30	7,7	2,5-3 arası	101	26
İnsan Kaynakları Yön.	65	16,8	3-3,5 arası	68	17,6
Maliye	28	7,2	3,5-4 arası	42	10,8
Sağlık Yönetimi	31	8	Eğitimden memnuniyet	n	%
Siy. Bil. ve Kamu Yön.	30	7,7	Evet	239	61,6
Sosyal Hizmetler	35	9	Hayır	149	38,4
Turizm İşletmeciliği	31	8	Yabancı dil bilgi düzeyi	n	%
Uluslararası İlişkiler	21	5,4	Kötü	79	20,4
Bilgisayar bilgi düzeyi	n	%	Orta	202	52,1
Kötü	31	8	İyi	89	22,9
Orta	169	43,6	Çok iyi	18	4,6
İyi	145	37,4	Ailenin gelir durumu	n	%
Çok iyi	43	11,1	Kötü	35	9
Bilgisayar prog. bilgisi	n	%	Orta	218	56,2
Evet	100	25,8	İyi	119	30,7
Hayır	234	60,3	Çok iyi	16	4,1
Cevapsız	54	13,9	Çalışmak istenen sektör	n	%
Bölümü isteyerek tercih	n	%	Özel sektör	186	47,9
Evet	185	47,7	Kamu sektörü	126	32,5
Hayır	149	38,7	Kendi işini kurmak isteme	76	19,6
Cevaplanmamış	53	13,6	Çalışmak istenen ülke	n	%
İlgili alanda çalışma ist.	n	%	Türkiye’de	195	50,3
Evet	232	59,8	Yurtdışında	140	36,1
Hayır	102	26,3	Cevaplanmamış	53	13,6
Cevaplanmamış	54	13,9			

Katılımcılardan elde edilen verilerin frekans analizine göre, katılımcı öğrencilerin genel umutsuzluk ortalaması 0-20 puan skalasına göre 8,33’tür. Ölçeğin puan sınıflandırılmasına göre bu değer, öğrencilerin hafif düzeyde umutsuzluğa sahip olduklarını göstermektedir. Diğer taraftan katılımcı öğrencilerin yaklaşık yarısının (%48) orta ve yoğun düzeyde bir umutsuzluğa sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 3: Öğrencilerin Umutsuzluk Puanlarına Yönelik Betimleyici İstatistikler

Değişken	n	%	Ortalama ($\bar{x}$)	sd	Min.	Max.
Umutsuzluk Ölçeği	388	100	8,33	4,98122	0	20
Umutsuzluk dereceleri	0-3 (Normal)	4-8 (Hafif)	9-14 (Orta)	15-20 (Yoğun)		
Sayı ve yüzde değerleri	(77) (%19,8)	(125) (%32,2)	(143) (%36,9)	(43) (%11,1)		

14. HİPOTEZ TESTLERİ

Çalışmada öne sürülen hipotezleri test etme kapsamında, katılımcıların umutsuzluk puanlarının sosyo-demografik değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini tespit etme amacıyla veri setine iki grup arasındaki farklılıkları incelemek için t-testi ve ikiden fazla grubu karşılaştırmak için ise tek yönlü varyans analizi ANOVA testi uygulanmıştır. Hipotezlerin testinde verilerin normal dağılım sağladığı dikkate alınarak parametrik bağımsız gruplar t testi yapılmıştır. Ayrıca ortalamalar arasındaki farklara ilişkin etki büyüklüğünün hesaplanmasında en sık tercih edilen yöntemlerden biri olan Eta-kare (η^2) katsayısı da verilmiştir. Etki büyüklüğünün raporlanması, araştırmadan elde edilen sonuçların büyüklüğünün ve pratik anlamlılığın bir göstergesi olarak kullanılmaktadır (Ulupınar ve İnce, 2021). Etki büyüklüğü, ortalamalar arasındaki farkın standartlaştırılması (Özsoy ve Özsoy, 2013) ya da ortalamalar arasındaki farkın standardize edilmiş bir ölçümüdür (Çapık, 2014). Eta kare bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerinde ne derecede etkili olduğunu göstermektedir. Eta kare bağımsız değişkenin (ya da faktörün) bağımlı değişkendeki toplam varyansın (değişimin) ne kadarını (%) açıkladığını göstermekte ve 0 ile 1 arasında bir değer almaktadır. Grupların ortalamaları arasındaki farkın hangi ölçüde olduğunu gösteren etki büyüklüğü değerleri, küçük (0,01), orta (0,06) ve büyük (0,14) olarak tanımlanmıştır (Cohen, 1992; Büyüköztürk, 2011).

Tablo 4'te gösterildiği üzere araştırmanın 1. Hipotezini test amacıyla t testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucu, öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre umutsuzluk düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$). Buna göre, *Hipotez 1'de belirtilen H0 hipotezi kabul edilmiş ve H1 hipotezi reddedilmiştir*. Ancak kadın öğrencilerin umutsuzluk puan ortalaması ($\bar{x}=7,96$) erkek öğrencilerin ortalamasından ($\bar{x}=8,78$) daha düşüktür. Kısacası, bu

değerler erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha fazla umutsuz olduklarını göstermektedir.

2. Hipotez testine göre, öğrencilerin okulda aldıkları eğitimden memnuniyet düzeylerine göre umutsuzluk düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır ($p < 0,05$). *Buna göre, Hipotez 2’de belirtilen H_0 hipotezi reddedilmiş ve H_1 hipotezi kabul edilmiştir.* Bu anlamlı farklılık, katılımcı öğrencilerden eğitimden memnun olanların puanının ($\bar{x}=7,18$) eğitimden memnun olmayanların puanından ($\bar{x}=10,18$) daha düşük olmasıyla ilişkilidir. Yani katılımcılardan aldıkları eğitimden memnun olmayanların umutsuzluk düzeyi daha yüksektir. t testi sonucunda anlamlı fark oluşması nedeniyle bu farkın ne düzeyde oluştuğunu belirlemek için etki büyüklüğü değeri hesaplanmış ve η^2 değeri 0,086 olarak bulunmuştur. Bu değer orta düzey bir etkiyi ifade etmektedir. Bu değere göre umutsuzluk düzeyinin öğrencilerin aldıkları eğitimden memnuniyete göre orta düzeyde farklılaştığını söylemek mümkündür. Diğer bir ifadeyle alınan eğitimden memnuniyet düzeyinin öğrencilerin umutsuzluk düzeyini orta düzeyde farklılaştırmaktadır. Kısacası öğrencilerin umutsuzluk puanlarında gözlemlenen varyansın %8,6’sının aldıkları eğitimden memnuniyet düzeylerine bağlı olduğu ifade edilebilir.

3. Hipotez testine göre, öğrencilerin ekstra bilgisayar program bilgilerine göre umutsuzluk düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p > 0,05$). *Buna göre, Hipotez 3’te belirtilen H_0 hipotezi kabul edilmiş ve H_1 hipotezi reddedilmiştir.* Değişkenin grupları arasında anlamlı bir farklılık olmasa da katılımcı öğrencilerden ekstra bilgisayar program bilgisi olanların puanının ($\bar{x}=8,75$) ekstra bilgisayar program bilgisi olmayanların puanından ($\bar{x}=8,36$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani katılımcılardan kendi alanlarına ilişkin bilgisayar program ya da yazılım bilgisi olanların umutsuzluk düzeyi daha yüksektir.

4. Hipotez testine göre, öğrencilerin okudukları bölümü isteyerek tercih etmelerine göre umutsuzluk düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$). *Buna göre, Hipotez 4’te belirtilen H_0 hipotezi reddedilmiş ve H_1 hipotezi kabul edilmiştir.* Bu anlamlı farklılık okudukları bölümü isteyerek tercih edenlerin umutsuzluk puanının ($\bar{x}=7,02$) isteyerek tercih etmeyenlerden ($\bar{x}=10,28$) daha düşük olmasıyla ilgilidir. Yani bölümü isteyerek tercih etmeyenlerin umutsuzluk düzeyi daha yüksektir. p değerinin anlamlı olması nedeniyle hesaplanan η^2 değeri 0,098 olarak bulunmuştur. Bu değere göre öğrencilerin bölümü isteyerek tercih etmeleri onların umutsuzluk

düzeğini orta düzeyde farklılaştırmaktadır. Diğer bir ifadeyle öğrencilerin umutsuzluk puanlarında gözlemlenen varyansın %9,8'inin öğrencilerin okudukları bölümü isteyerek tercih etme düzeylerine bağlı olduğu söylenebilir.

5. Hipotez testine göre, öğrencilerin gelecekte kendi alanlarında çalışma isteklerine göre umutsuzluk düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir ($p < 0,05$). Buna göre, Hipotez 5'te belirtilen H_0 hipotezi reddedilmiş ve H_1 hipotezi kabul edilmiştir. Bu anlamlı farklılık mezun olduktan sonra kendi alanlarında çalışmak isteyenlerin umutsuzluk puanının ($\bar{x}=7,53$) kendi alanlarında çalışmak istemeyenlerden ($\bar{x}=10,63$) daha düşük olmasıyla ilgilidir. Yani mezun olduktan sonra kendi alanlarında çalışmak istemeyen öğrencilerin umutsuzluk düzeyi daha yüksektir. p değerinin anlamlı olması nedeniyle hesaplanan η^2 değeri 0,076 olarak bulunmuştur. Bu değere göre öğrencilerin gelecekte kendi alanlarında çalışma istekleri onların umutsuzluk düzeyini orta düzeyde farklılaştırmaktadır. Dolayısıyla öğrencilerin umutsuzluk puanlarında gözlemlenen varyansın %7,6'sının öğrencilerin gelecekte kendi alanlarında çalışma istek düzeylerine bağlı olduğunu söylemek mümkündür.

6. Hipotez testine göre, öğrencilerin çalışmak istedikleri ülkeye göre umutsuzluk düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır ($p < 0,05$). Buna göre, Hipotez 6'da belirtilen H_0 hipotezi reddedilmiş ve H_1 hipotezi kabul edilmiştir. Bu anlamlı farklılık Türkiye'de çalışmak isteyen öğrencilerin umutsuzluk puanının ($\bar{x}=7,89$) yurt dışında çalışmak isteyen öğrencilerin puanından ($\bar{x}=9,31$) daha düşük olmasıyla ilgilidir. Yani mezun olduktan sonra yurt dışında çalışmak isteyen öğrencilerin umutsuzluk düzeyi daha yüksektir. p değerinin anlamlı olması nedeniyle hesaplanan η^2 değeri 0,020 olarak bulunmuştur. Bu değere göre öğrencilerin umutsuzluk düzeyi, onların çalışmak istedikleri ülkeye göre küçük düzeyde farklılaştırmaktadır. Bu bağlamda öğrencilerin umutsuzluk puanlarında gözlemlenen varyansın %2'sinin öğrencilerin çalışmak istedikleri ülkeye bağlı olduğu ifade edilebilir.

Tablo 4: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Çeşitli Değişkenler Açısından t Testi Sonuçları

Değişkenler	Gruplar	n	$\bar{x} \pm sd$	t	p	(η^2)
Cinsiyet	Kadın	214	7,96±5,26	-1,63	0,107	-
	Erkek	174	8,78±4,58			
Eğitimden memnuniyet	Evet	239	7,18±4,90	-6,13	0,001	0,086
	Hayır	149	10,18±4,53			

Ekstra bilgisayar program bilgisi	Evet	100	8,75±5,15	,765	0,530	-
	Hayır	234	8,36±4,92			
Bölümü isteyerek tercih etme	Evet	185	7,02±4,79	-6,29	0,001	0,098
	Hayır	149	10,28±4,63			
Gelecekte kendi alanında çalışma	Evet	232	7,53±4,87	-5,58	0,001	0,076
	Hayır	102	10,63±4,58			
Çalışmak istenen ülke	Türkiye	195	7,89±4,59	-2,59	0,010	0,020
	Yurtdışı	140	9,31±5,40			

7. Hipotez testine göre ve Tablo 5'te görüldüğü üzere öğrencilerin sınıf düzeyine göre umutsuzluk düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olduğu görülmektedir ($F=2,750$, $p<0,05$). Buna göre, Hipotez 7'de belirtilen H_0 hipotezi reddedilmiş ve H_1 hipotezi kabul edilmiştir. Bu farklılığın kaynağını tespit etme amacıyla Post-Hoc testi yapılmıştır. Post-Hoc karşılaştırma testi sonucunda anlamlı farklılığın birinci sınıf grubunun umutsuzluk puanının ($\bar{x}=7,12$) üçüncü sınıf grubunun puanından ($\bar{x}=9,10$) anlamlı derecede daha düşük olmasıyla ilgilidir. Buna göre üçüncü sınıfta okuyan öğrencilerin umutsuzluk düzeyi, sınıf grupları içerisinde en yüksek gruptur. P değerinin anlamlı olması nedeniyle hesaplanan η^2 değeri 0,021 olarak bulunmuştur. Bu değere göre öğrencilerin umutsuzluk düzeyi, onların sınıf düzeyine göre küçük düzeyde farklılaşmaktadır. Kısaca öğrencilerin umutsuzluk puanlarında gözlemlenen varyansın %2,1'inin öğrencilerin sınıf düzeyine bağlı olduğu söylenebilir.

Tablo 5: Öğrencilerin Umutsuzluk Düzeylerinin Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları

Varyans kaynağı	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler Ortalaması	F	p	
Gruplar arası	201,987	3	67,329	2,750	0,043	
Gruplar içi	9400,457	384	24,480			
Toplam	9602,443	387				
Değişken	Gruplar	n	$\bar{x}$	sd	p ve I-J	(η^2)
Sınıf düzeyi	1. Sınıf	74	7,12	4,49	0,032	0,021
	2. Sınıf	96	8,64	5,05	3.>1.	
	3. Sınıf	121	9,10	5,42	Sınıf	
	4. Sınıf	97	7,98	4,53	I-J Fark: -1,98582	

8. Hipotez test sonuçları Tablo 6'da verilmiştir. Tablodaki verilerden görüldüğü üzere öğrencilerin okudukları bölümlere göre

umutsuzluk düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir ($F=3,447$, $p<0,05$). Buna göre, Hipotez 8’de belirtilen H_0 hipotezi reddedilmiş ve H_1 hipotezi kabul edilmiştir. Post-Hoc testi sonucunda anlamlı farklılığın Turizm İşletmeciliği bölümü grubunun umutsuzluk puanının ($\bar{x}=10,87$) İnsan Kaynakları Yönetimi bölümü grubunun umutsuzluk puanından ($\bar{x}=6,87$) ve Sosyal Hizmetler bölümü grubunun umutsuzluk puanından ($\bar{x}=6,74$) anlamlı derecede daha yüksek olmasıyla ilgilidir. Buna göre Sosyal Hizmetler ve İnsan Kaynakları Yönetimi bölümlerinde okuyan öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri daha düşüktür. Ayrıca Tablo 6’ya bakıldığında Turizm İşletmeciliği ($\bar{x}=10,87$), Finans ve Bankacılık ($\bar{x}=10,37$), Uluslararası İlişkiler ($\bar{x}=10,33$), İktisat ($\bar{x}=9,96$) ve Maliye ($\bar{x}=9,50$) bölümü öğrencilerinin umutsuzluklarının orta düzeyde olduğu görülmektedir. P değerinin anlamlı olması nedeniyle hesaplanan η^2 değeri 0,092 olarak bulunmuştur. Bu değere göre öğrencilerin umutsuzluk düzeyi, onların okudukları bölüme orta düzeyde farklılaştırmaktadır. Yani öğrencilerin umutsuzluk puanlarında gözlemlenen varyansın %9,2’sinin öğrencilerin okudukları bölümlere bağlı olduğu söylenebilir.

Tablo 6: Öğrencilerin Umutsuzluk Düzeylerinin Bölüm Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları

Varyans kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	879,535	11	79,958	3,447	0,001
Gruplar içi	8722,908	376	23,199		
Toplam	9602,443	387			
Değişken	Gruplar	n	$\bar{x}$	sd	p ve I-J
	1. Çal. Ek. ve E. İş.	30	7,03	4,270	
	2. Ekonometri	30	8,53	5,519	0,011
	3. Fin. ve Banka.	27	10,37	4,608	11>6
	4. İktisat	30	9,96	4,080	I-J Fark:
	5. İşletme	30	8,20	5,585	-3,99404
	6. İnsan Kay. Yön.	65	6,87	4,842	
Bölümler	7. Maliye	28	9,50	4,501	0,037
	8. Sağlık Yönetimi	31	6,83	4,156	11>10
	9. S.B. ve Kamu Y.	30	7,56	4,680	I-J Fark:
	10. Sosyal Hiz.	35	6,74	4,546	-4,12811
	11. Turizm İşl.	31	10,87	5,886	
	12. Ulus. İlişkiler	21	10,33	4,618	
			Etki büyüklüğü		0,092

Öğrencilerin not ortalaması, bilgisayar kullanma bilgi düzeyi, yabancı dil bilgi düzeyi, ailenin gelir düzeyi ve öğrencilerin mezun olduktan sonra çalışmak istedikleri sektör gruplarına göre umutsuzluk düzeylerinde farklılık olup olmadığını saptama amacıyla t testi yapılmıştır.

Tablo 7’de görüldüğü üzere ve 9. Hipotez testine göre öğrencilerin not ortalamalarına göre umutsuzluk düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$). *Buna göre, Hipotez 9’da belirtilen H_0 hipotezi kabul edilmiş ve H_1 hipotezi reddedilmiştir.* Ancak anlamlı bir farklılık olmasa da not ortalaması “1,80 altında” olan öğrencilerin en yüksek umutsuzluğa sahip olduğu buna karşın öğrencilerin not ortalaması arttıkça umutsuzluk düzeylerinin düştüğü görülmektedir. Bilgisayar bilgi düzeyi “kötü” olan öğrencilerin umutsuzluk puanının ($\bar{x}=9,61$) diğer düzeylere göre en yüksek olduğu görülmektedir.

10. Hipotez testine göre, öğrencilerin bilgisayar kullanma bilgi düzeylerine göre umutsuzluk düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür ($p>0,05$). *Buna göre, Hipotez 10’da belirtilen H_0 hipotezi kabul edilmiş ve H_1 hipotezi reddedilmiştir.*

11. Hipotez testine göre, öğrencilerin yabancı dil bilgi düzeylerine göre umutsuzluk düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$). *Buna göre, Hipotez 11’de belirtilen H_0 hipotezi kabul edilmiş ve H_1 hipotezi reddedilmiştir.* Ancak öğrencilerin yabancı dil bilgi düzeyi “çok iyi” olanların umutsuzluk seviyesi ($\bar{x}=9,88$) diğer yabancı dil bilgi seviye gruplarına göre daha yüksektir.

12. Hipotez testine göre, öğrencilerin ailelerinin gelir durumuna göre umutsuzluk düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$). *Buna göre, Hipotez 12’de belirtilen H_0 hipotezi kabul edilmiş ve H_1 hipotezi reddedilmiştir.* Analiz sonucunda anlamlı bir farklılık olmasa da gelir durumu “kötü” olan öğrencilerin umutsuzluk puanının ($\bar{x}=9,62$) diğer gelir düzeylerine göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu iki değişken grubunda kötü gelir grubunda olan öğrenciler ile bilgisayar kullanma bilgi düzeyi düşük olan öğrencilerin umutsuzluk seviyesi orta düzeydedir.

13. Hipotez testine göre, öğrencilerin çalışmak istedikleri sektöre göre umutsuzluk düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür ($p>0,05$). *Buna göre, Hipotez 13’te belirtilen H_0 hipotezi kabul edilmiş ve H_1 hipotezi reddedilmiştir.* Ancak öğrencilerin

çalışmak istediği sektör gruplarının umutsuzluk puanlarının birbirine yakın olmasına karşın, kamu sektöründe çalışmak isteyen öğrencilerin umutsuzluk seviyelerinin ($\bar{x}=8,12$) daha düşük olduğu Tablo 7’de görülmektedir.

Tablo 7: Öğrencilere İlişkin Çeşitli Değişkenler Açısından ANOVA Testi Sonuçları

Değişken	Gruplar	n	$\bar{x}$	sd	p
Not Ortalaması	1,80 altı	58	9,03	5,55030	0,082
	2-2,5 arası	119	8,89	4,86564	
	2,5-3 arası	101	8,40	5,06987	
	3-3,5 arası	68	7,64	4,90740	
	3,5-4 arası	42	6,73	4,02468	
Bilgisayar kullanma bilgi düzeyi	Kötü	31	9,61	5,49956	0,317
	Orta	169	8,37	5,29460	
	İyi	145	7,88	4,72893	
	Çok iyi	43	8,76	4,01685	
Yabancı dil	Kötü	79	8,68	5,57592	0,296
	Orta	202	8,35	4,90611	
	İyi	89	7,67	4,89614	
	Çok iyi	18	9,88	2,84685	
Gelir durumu	Kötü	35	9,62	4,58954	0,124
	Orta	218	8,53	5,10363	
	İyi	119	7,54	4,89681	
	Çok iyi	16	8,62	4,17732	
Çalışmak istenen sektör	Özel	186	8,51	4,71825	0,782
	Kamu	126	8,12	5,20151	
	Kendi işini kurma	76	8,23	5,27856	

15. SONUÇ ve TARTIŞMA

Öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri onların psikolojik sağlıklarını etkileyebilen bir olgudur. Bu olumsuz durum, öğrencilerin hem eğitimden elde ettikleri faydayı hem de geleceklerine yönelik kariyer kararlarına da etki edebilmektedir. Öğrencilerin umutsuzluk seviyelerinin tespiti eğitim ve kariyer açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Umutsuzluğun öncül ve yordayıcıları da öğrencilerin umutsuzluklarını belirleme de önemli faktörlerdir. Literatürde öğrencilerin umutsuzluk seviyeleriyle sosyo-demografik değişkenlerin ilişki olduğu da görülmektedir. Bu bağlamda çalışmada Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi bünyesinde aktif olan bölümlerde fiilen eğitime devam eden öğrencilerin umutsuzluk seviyelerinin demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığının ortaya konulması amaçlanmıştır. Bahsedilen amaca bağlı olarak da İktisadi ve İdari

Bilimler Fakültesinde yer alan 12 bölümde eğitimine devam eden 388 katılımcı öğrenciden anket yöntemiyle veriler toplanmıştır. Öğrencilerden elde edilen veri setine çalışmanın amacına bağlı olarak SPSS programı aracılığıyla t testi, ANOVA analizleri ve Eta kare ölçümleri yapılmıştır. Ayrıca Beck Umutsuzluk Ölçeğinin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı 0,85 olarak tespit edilmiştir.

Yapılan analizler sonucunda, bu araştırma kapsamındaki öğrencilerin genel umutsuzluk puanının hafif derecede olduğu görülmektedir. Yapılan literatür taraması sonucuna göre araştırmalar genel olarak öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinin hafif ya da orta düzeyde olduğu göstermektedir (Tablo 1). Öğrencilerin orta ve hafif düzeylerde umutsuzluk yaşamaları, son dönemde yaşanan küresel salgın döneminde eğitimin online yapılması nedeniyle öğrencilerin kendi alanlarına ilişkin yetersiz hissetmelerine bağlanabilir. Ayrıca ekonomik koşullar da umutsuzluk seviyelerinde belirleyici bir etken olabilir.

Çalışmada gerçekleştirilen analizler sonucu elde edilen bulgulara göre 2., 4., 5., 6., 7. ve 8. Hipotezler kabul edilirken 1., 3., 9., 10., 11., 12. ve 13. Hipotezler kabul edilmemiştir. Araştırmada kabul edilen hipotez sonuçlarına bakıldığında, öğrencilerin eğitimden memnuniyet, bölümü bilinçli tercih etme, okuduğu alanda çalışma isteği, çalışmak istenen ülke tercihi, sınıf düzeyi ve bölüm gruplarına göre umutsuzluk düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Bu anlamlı farklılıklar sonrası hesaplanan Eta kare değerlerine bakıldığında öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinin belirli sosyo-demografik değişkenlere (alınan eğitimden memnuniyet düzeyi, bölümü isteyerek tercih etme, gelecekte kendi alanında çalışma isteği, çalışmak istenen ülke, sınıf düzeyi ve bölüm) göre hafif ve orta düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir.

Kabul edilen hipotezler sırasıyla incelendiğinde, öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinin aldıkları eğitimden memnun olma gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu ve bu anlamlı farklılığın ise eğitimden memnun olan öğrencilerin umutsuzluk puanının eğitimden memnun olmayanların puanından daha düşük olmasından kaynaklanmaktadır. Kısacası eğitimden memnun olanların umutsuzluk seviyesi daha düşüktür. Elde edilen bu bulgu literatürdeki çalışmalara paraleldir (Tablo 1). Gerçekten de öğrencileri kendi mesleki gelecek ve kariyerlerine hazırlayan üniversite eğitimini kalitesi ve niteliği, onların gelecekte mesleğe yönelik hazır oluşlarını etkileyebilmektedir. Bu bağlamda verilen eğitim kalitesinin kendilerini kariyerlerine hazırladığı

hissine sahip olan öğrencilerin umutsuzluk seviyelerinin düşük olabileceği öne sürülebilir.

Öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinin bölümü isteyerek ya da istemeyerek tercih etme gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Değişkenlere ilişkin farklılık, okudukları bölümü isteyerek tercih edenlerin umutsuzluk puanının isteyerek tercih etmeyenlerden daha düşük olmasıyla ilgilidir. Yani bölümü isteyerek tercih etmeyen öğrencilerin umutsuzluk düzeyi daha yüksektir. Benzer yönde bulgulara ulaşan çalışmalar da bulunmaktadır (Tablo 1). Öğrencilerin bölüme ilişkin bilgi kaynakları ve doğruluğu ne olursa olsun kendilerine uygun ve başarılı olacaklarına inandıkları ve istedikleri bölümü seçmeleri, onlarda doğru karar verme hissini sağladığı umut açısından psikolojik bir destek olarak işlev görüyor olabilir.

Öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinin mezun olduktan sonra gelecekte kendi mesleki alanlarında çalışma gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Bu farklılık, gelecekte kendi mesleki alanlarında çalışmak isteyenlerin umutsuzluk puanının kendi mesleki alanlarında çalışmak istemeyenlerden daha düşük olmasından kaynaklanmaktadır. Yani mezun olduktan sonra kendi alanlarında çalışmak isteyenlerin umutsuzluk düzeyi daha düşüktür. Bu bulgu, öğrencilerin okudukları bölümle ilgili bir sektörde çalışmak istemelerinin onların umutsuzluk düzeylerini etkilediğini göstermektedir. Öğrencilerin çalışmak istedikleri sektöre yönelik bir bölümde bulunmaları, onlarda motivasyonel bir kaynak işlevi gördüğü ve bunun sonucu olarak da mezuniyet sonrası kariyer alanlarına karamsar bakmadıkları yönünde yorumlanabilir.

Öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinin mezun olduktan sonra çalışmak istedikleri ülke gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık, Türkiye’de çalışmak isteyen öğrencilerin umutsuzluk puanının yurt dışında çalışmak isteyen öğrencilerden daha düşük olmasıyla ilgilidir. Yani mezun olduktan sonra Türkiye’de çalışmak isteyenlerin umutsuzluk düzeyi daha düşüktür. Ancak sonuçlara göre, katılımcı öğrencilerden yurt dışında çalışmak isteyenlerin oranı da azımsanmayacak ölçüdedir. Bu durum öğrencilerin kendi sektörlerinde iş bulma imkânlarına ya da ekonomik sorunlara bağlanabilir.

Katılımcıların umutsuzluk düzeylerinin sınıf düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir. Bu farklılığın kaynağı ise, birinci sınıf grubunun umutsuzluk puanının üçüncü sınıf grubunun puanından anlamlı derecede daha düşük olmasıyla

ilgilidir. Buna göre üçüncü sınıfların umutsuzluk düzeyi, diğer sınıf düzeylerine göre en yüksek olan gruptur. Bu sonuca göre öğrencilerin birinci sınıftan üçüncü sınıfa kadar umutsuzluk düzeylerinin yükseldiği, dördüncü sınıfta ise düştüğü görülmektedir. Genel olarak üçüncü sınıf meslek derslerinin yoğun bir şekilde verildiği dönemleri kapsamaktadır. Dolayısıyla öğrencilerin yoğun bir şekilde meslek derslerini almaları, kendi alanlarında kariyer yapip yapamayacakları yönünde soru işaretlerini de beraberinde getirdiği yönünde yorumlanabilir. Literatürde öğrencilerin umutsuzluğunun sınıf düzeylerine göre farklılaşmasına yönelik bulgular bulunmaktadır (Tablo 1). Yapılan bir çalışmada birinci sınıfların umutsuzluk düzeyinin diğer sınıf düzeylerine göre düşük olduğu tespit edilmiştir (Şengül ve Güner, 2012; Bayoğlu ve Karagün, 2017). Birinci sınıf öğrencilerinin umutsuzluk puanının diğer sınıf düzeylerine göre anlamlı derecede düşük çıkması, üniversite sınavını kazanarak üniversiteye geçiş ve meslek seçimine yönelik başlangıç yapmanın ortaya çıkardığı olumlu bir sonuç olarak yorumlanabilir (Bayoğlu ve Karagün, 2017). Bu sonuç ayrıca, üniversite eğitimine başlayan birinci sınıf öğrencilerinin henüz kendi alanlarına yönelik olarak yetkin olup olmayacaklarına ve mezuniyet sonrası sektör ve alternatif iş alanlarına ilişkin yeterince bilgi sahibi olmamalarına bağlanmaktadır. (Şengül ve Güner, 2012). Yapılan başka bir çalışmada ise dördüncü sınıf öğrencilerinin umutsuzluk puan ortalamalarının diğer sınıf düzeylerinden daha yüksek olduğu ortaya konmuştur. Bu bulgu dördüncü sınıf öğrencilerinin mezuniyet sonrası çalışma olanaklarına ve işsiz kalma endişelerine bağlanmaktadır (Çay ve Akpınar, 2022).

Öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinin bölümlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir. Bu farklılık, Turizm İşletmeciliği bölümünde okuyan öğrencilerin umutsuzluk puan ortalamalarının Sosyal Hizmetler bölümü ve İnsan Kaynakları Yönetimi bölümünde okuyan öğrencilerin umutsuzluk puanlarından daha yüksek olmasıyla ilgilidir. Analiz sonucuna göre, Sosyal Hizmetler ve İnsan Kaynakları Yönetimi bölümlerinde okuyan öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri daha düşük (hafif düzeyde) iken sırasıyla Turizm İşletmeciliği, Finans ve Bankacılık, Uluslararası İlişkiler, İktisat ve Maliye bölümü öğrencilerinin umutsuzluklarının orta düzeyde olduğu görülmektedir. Literatürde öğrencilerin umutsuzluk düzeyinin bölüm değişkenine göre farklılığı ortaya koyan çalışma sayısı oldukça azdır. Araştırmalar bölüm bazında çoğunlukla farklılığın olmadığı yönünde bulgular ortaya koymaktadır (Tablo 1). Bu çalışmada Turizm İşletmeciliği bölümlerinde okuyan öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinin diğer bölümlere göre yüksek çıkmıştır. Bu veriyi

yorumlamadan önce teyit etme amacıyla yapılan çapraz tablo analizi yapılmıştır. Turizm işletmeciliği bölümünde okuyan öğrencilerin yaklaşık %55'i okuduğu bölüme ilişkin alanda çalışmak istememektedir. Bunun sebebi ise turizm sektöründeki personel devir hızının yüksekliğine ve sektörün çoğunlukla mevsimlik çalışmaya yönelik olmasına bağlanabilir. Ayrıca öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinin bölümlere göre farklılık göstermesi, eğitimini aldıkları bölüme ilişkin sektörde iş bulmaya yönelik inançlarından da kaynaklanabilir. Zira çapraz tablo analizi sonucuna göre umutsuzluk seviyesi en düşük bölümlerden ikisi olan İnsan Kaynakları Yönetimi bölümünde okuyan öğrencilerin %78,5'i, Sosyal Hizmetler bölümünde okuyan öğrencilerin ise %68,6'sı kendi alanlarında çalışmak istemektedirler. Literatürde benzer yönde bir sonuçlar bulunmaktadır. Yapılan araştırmalar, alınan eğitime uygun bir iş bulabileceğine inanan öğrencilerin daha umutlu olduğunu (Yazar-Aslan, 2010); mezun olduktan sonra iş bulamayacağını düşünen öğrencilerin, iş bulabileceğini düşünen öğrencilere göre daha fazla umutsuzluk yaşadığını (Ceyhan, 2004); istihdam kaygısının umutsuzluk düzeyini arttırdığını ve iş bulma kaygısının katılımcılar üzerindeki umutsuzluk etkisini arttırdığını (Gür, Koçak ve Alakoç-Pirpir, 2014) ortaya koymuştur.

Araştırmada *reddedilen hipotez sonuçlarına göre*, öğrencilerin cinsiyet, ekstra bilgisayar program (yazılım programı gibi) bilgisi, not düzeyleri, bilgisayar kullanma bilgi düzeyi, yabancı dil bilgi düzeyi, ailenin gelir düzeyi ve öğrencilerin mezun olduktan sonra çalışmak istedikleri sektör gruplarına göre umutsuzluk düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı saptanmıştır.

Reddedilen hipotez sonuçları da sırasıyla incelendiğinde öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Analiz sonucu anlamlı bir farklılık göstermese de erkek öğrencilerin kadın öğrencilerden daha yüksek umutsuzluk seviyesine sahip oldukları görülmektedir. Literatürde yapılan çalışmalara (Tablo 1) bakıldığında taranan çalışmaların yaklaşık yarısında cinsiyete göre farklılık bulunurken diğer yarısında herhangi bir farklılık bulunamamıştır. Dolayısıyla araştırmalarda cinsiyet değişkenine bağlı bir farklılaşma konusunda genel bir eğilimin olduğunu söylemek zordur. Ancak çalışmalarda çoğunlukla erkeklerin umutsuzluk düzeyinin kadınlardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Tablo 1). Bu sonuç, Türk toplum yapısında erkek ve kadınların farklı toplumsal cinsiyet rollerine sahip olmasıyla ilişkili olabilir. Türk toplumunda erkeğin geleneksel rolleri arasında ailenin geçimini sağlama gibi görevler, erkek öğrencilerin kendilerinden beklenen rolleri yerine getirme zorunluluğu

doğurabilmektedir. Dolayısıyla erkek öğrencilerin iş bulma, aile geçimine katkı sağlama gibi sosyal ve psikolojik baskıların etkisinde daha fazla kalabilmektedirler. Bahsedilen bu baskı ve zorluklar erkek öğrencilerin kadın öğrencilerden daha fazla umutsuzluk yaşamalarının neden olabilir (Dereli ve Kabataş, 2009; Şengül ve Güner, 2012; Yılmaz ve Dursun, 2014; Özmen vd., 2016). Bu çalışma sonucuna göre, erkekler kadar olmasa da kadınların da hafif düzeyde umutsuzluğa sahip oldukları görülmektedir. Bu durum, kadınların istisnalar hariç erkekler kadar aile geçimini sağlama gibi bir rolün kendilerine yüklenmemesiyle ve bu konuda toplumun kadınlara daha az sorumluluk yüklemesiyle açıklanmaktadır (Şengül ve Güner, 2012). Ayrıca kadınların hafif düzeyde umutsuzluğa sahip olması, kadın öğrencilerin olaylara daha duygusal yaklaşması ve iş hayatında ayrımcılığa maruz kalacakları düşüncesinin duygusal durumlarını olumsuz etkilemesine bağlanmaktadır (Karagün ve Çolak, 2009).

Öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinin ekstra bilgisayar program bilgisi gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Ancak frekans analizine göre ekstra bilgisayar program (yazılım vb) bilgisi olan öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinin ekstra bilgisayar program bilgisi olmayan öğrencilerin düzeylerinden daha yüksektir. Yani katılımcılardan kendi alanlarına ilişkin bilgisayar program ya da yazılım bilgisi olanların umutsuzluk düzeyi daha yüksektir.

Öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinin not ortalaması gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı saptanmıştır. Her ne kadar anlamlı bir farklılık olmasa da not ortalaması gruplarına göre en düşük not ortalamasından en yüksek not ortalamasına doğru umutsuzluk seviyesini düşüğü görülmektedir. En yüksek not ortalamasına sahip öğrencilerin umutsuzluk seviyesi en düşük iken en düşük not ortalamasına sahip öğrencilerin umutsuzluk seviyesi ise en yüksektir. Bu sonuçlar, öğrencilerin akademik başarıları arttıkça umutsuzluk seviyelerinin düştüğünü göstermektedir. Elde edilen bulgu literatüre paralellik göstermektedir. Öğrencilerin akademik başarı notu arttıkça umutsuzluk düzeylerinin azaldığı görülmektedir (Yılmaz ve Dursun, 2014; Özmen vd., 2016; Kartal vd., 2020). Ayrıca başarı durumu düşük olan öğrencilerin hayatı olumsuz şekilde algıladıkları, buna karşın başarı durumu iyi olan öğrencilerin ise hayata olumlu baktıkları ve hayatta başarılı olacaklarına inandıkları yönünde yorumlanmaktadır (Özmen vd., 2016).

Gruplar arasında anlamlı bir farklılık olmasa da bilgisayar bilgi düzeyi “kötü” olan öğrencilerin umutsuzluk puanının diğer kategorilere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca katılımcı öğrencilerin bilgisayar bilgi düzeyi “kötü” den “iyi” seviyeye doğru arttıkça umutsuzluk düzeylerinin düştüğü ancak “çok iyi” seviyede olanların umutsuzluk düzeyinin ise tekrar arttığı gözlemlenmiştir. Bu durum, öğrencilerin alanlarına ilişkin bilgisayar bilgisine sahip olmalarının umutsuzluklarını azalttığını göstermektedir. Çok iyi seviyede bilgisayar bilgisine sahip olan öğrencilerin umutsuzluk seviyelerinin yüksek olması ise, öğrencilerin sahip oldukları bu beceri ya da yeteneğe uygun bir iş bulamama endişesinden kaynaklanabilir.

Öğrencilerin yabancı dil bilgi düzeyi “çok iyi” olan öğrencilerin umutsuzluk puanı diğer yabancı bilgi düzey gruplarında yer alan öğrencilerin puanından daha yüksektir. Yabancı dil bilgi seviyesi çok iyi olan grubun umutsuzluk seviyesinin daha yüksek olması, bu gruptaki öğrencilerin yabancı dil bilgisinin çok iyi olması nedeniyle beklentilerinin yüksek olmasıyla ilişkili olabilir.

Bir diğer bulgu ise öğrencilerin çalışmak istediği sektöre ilişkin grupların umutsuzluk puanlarının birbirine yakın olmasına karşın, kamu sektöründe çalışmak isteyen öğrencilerin umutsuzluk seviyelerinin daha düşük olmasıdır. Bu sonuç, kamu sektöründe çalışmanın sağlayacağı iş garantisine ve dolayısıyla belirli bir düzeyde gelecek garantisine yönelik olumlu algının sonucu olabilir.

Son hipotez test sonucuna göre ise, öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinin gelir gruplarına göre farklılık göstermese de gelir durumunu “kötü” olarak belirten öğrencilerin umutsuzluk seviyesi diğer kategorilere göre yüksektir. Literatürde bu yönde bulgular mevcuttur (Tablo 1). Gelir durumu kötü ya da düşük olan öğrencilerin umutsuzluk seviyelerinin yüksek olması, öğrencilerin gelir düzeyi düştükçe ihtiyaçlarını tam anlamıyla karşılayamamaları nedeniyle geleceklerine yönelik olarak daha kötümser bir bakış sergilemelerine ve hayata dair motivasyonel güç kaybı yaşamalarına bağlanmaktadır (Tetik ve Yurtsever, 2018).

Araştırma bulguları, üniversite öğrencilerinin umutsuzluk düzeylerinin çeşitli demografik özelliklere göre heterojen ve potansiyel özelliklere sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Öğrencilerin geneline ilişkin elde edilen hafif düzey umutsuzluk seviyesi ve ilgili bazı değişkenler açısından farklılıkların ortaya çıkması, öğrencilerde belirli bir düzeyde umutsuzluğun varlığını göstermektedir. Bu sonuçlar öğrencilerin hangi durum ve şartlarda umutsuzluk düzeylerinin farklılaştığını göstermektedir. Ancak bu çalışmada ele alınan demografik değişkenler

kesitsel bir bulguyu ortaya koymakla birlikte öğrencilerin umutsuzluk neden ve niçinlerini tespit etmede yeterli değildir. Bu bağlamda öğrencilerin umutsuzluk düzeylerini daha kapsamlı ele alabilme açısından daha geniş örneklem gruplarına yönelik ve farklı değişkenler arası korelasyonları kapsayan nicel ve nitel çalışmalara ihtiyaç duyulduğu görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Abramson, L. Y., Metalsky, G. I. ve Alloy, L. B. (1989). Hopelessness depression: A theory-based subtype of depression. *Psychological Review*, 96, 358-372. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.96.2.358>.
- Abramson, L. Y., Seligman, M. E. ve Teasdale, J. D. (1978). Learned helplessness in humans: Critique and reformulation. *Journal Abnormal Psychology*, 87(1), 49-74. <https://doi.org/10.1037/0021-843X.87.1.49>.
- Abramson, L.Y., Alloy, L. B., Hogan, M. E., Whitehouse, W. G., Gibb, B. E., Hankin, B. L. ve Cornette, M. M. (2000). The hopelessness Theory of Suicidality. The Hopelessness Theory of Suicidality. M. D. Rudd (Ed.), *Suicide Science: Expanding the Boundaries* içinde (ss. 17-32). NY: Kluwer Academic/Plenum Publishers.
- Açıkgöz, A. (2019). Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu son sınıf öğrencilerinde umutsuzluk düzeyi ve ilişkili etmenler. *SDÜ Sağlık Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(1), 5-12. <https://doi.org/10.22312/sdusbed.450499>.
- Adalı, İ., Uludağ, B., Meral, M., Kartal, A., Erbaşaran, E., İskender, S. ve Konukseven, Ö. (2019). Odyoloji Bölümü öğrencilerinin mesleğe yönelik kaygı ve umutsuzluk düzeylerinin belirlenmesi. *Türk Odyoloji ve İşitme Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 65-73. <https://doi.org/10.34034/tjahr.23191>.
- Aktaş I. ve Alpay, D. D. (2015). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda öğrenim gören öğrencilerinin umutsuzluk düzeyleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 15-24. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2015.15.1-5000128592>.
- Alloy, L. B. ve Clements C. M. (1998). Hopelessness Theory of Depression: Tests of the symptom component. *Cognitive Therapy and Research*, 22(4), 303-335. <https://doi.org/10.1023/A:1018753028007>.
- Alloy, L. B., Abramson, L. Y., Metalsky, G. I. ve Hartlage, S. (1988). The hopelessness theory of depression: Attributional aspects. *British*

- Journal of Clinical Psychology*, 27(1), 5-21. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8260.1988.tb00749.x>.
- Aloba, O., Akinsulore, A., Mapayi, B., Oloniniyi, I., Mosaku, K., Alimi, T. ve Esan, O. (2015). The Yoruba version of the Beck Hopelessness Scale: Psychometric characteristics and correlates of hopelessness in a sample of Nigerian psychiatric outpatients. *Comprehensive Psychiatry*, 56, 258-271. <https://doi.org/10.1016/j.comppsy.2014.09.024>.
- Andersen, S. M. (1990). The inevitability of future suffering: the role of depressive predictive certainty in depression. *Social Cognition*, 8(2), 203-228. <https://doi.org/10.1521/soco.1990.8.2.203>.
- Aslanargun, E., Bozkurt, S. ve Sarioğlu, S. (2016). Sosyo ekonomik değişkenlerin öğrencilerin akademik başarısı üzerine etkileri. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(3), 214-234.
- Au, C. ve Watkins, D. (1997). Towards a causal model of learned hopelessness for Hong Kong adolescents. *Educational Studies*, 23(3), 377-391. <https://doi.org/10.1080/0305569970230304>.
- Baryshnikov, I., Rosenström, T., Jylhä, P., Koivisto, M., Mantere, O., Suominen, K., Melartin, T., Vuorilehto, M., Holma, M., Riihimäki, K. ve Isometsä, E. T. (2018). State and trait hopelessness in a prospective five-year study of patients with depressive disorders. *Journal of Affective Disorders*, 239, 107-114. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2018.07.007>.
- Bayoğlu, S. ve Karagün, E. (2017). Beden eğitimi ve spor yüksek okulunda okuyan öğrencilerde umutsuzluk incelemesi: Kocaeli Üniversitesi Örneği. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 109-117.
- Beck, A. T. (1964). Thinking and depression: II. Theory and therapy. *Archives of General Psychiatry*, 10(6), 561-571. <https://doi.org/10.1001/archpsyc.1964.01720240015003>.
- Beck, A. T., Brown, G., Berchick, R. J., Stewart, B. L. ve Steer, R. A. (1990). Relationship between hopelessness and ultimate suicide: A replication with psychiatric outpatients. *The American Journal of Psychiatry*, 147(2), 190-195. <https://doi.org/10.1176/ajp.147.2.190>.
- Beck, A. T., Weissman, A., Lester, D. ve Trexler, L. (1974). The measurement of pessimism: The Hopelessness Scale. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 42(6), 861-865. <https://doi.org/10.1037/h0037562>.
- Beck, A.T., Epstein, N., Brown, G. ve Steer, R.A. (1988). An inventory for measuring clinical anxiety: psychometric properties. *Journal*

- of Consulting and Clinical Psychology*, 56, 893-897. <https://doi.org/10.1037/0022-006X.56.6.893>.
- Bolland, J. M. (2003). Hopelessness and risk behaviour among adolescents living in high-poverty inner-city neighbourhoods. *Journal of Adolescence*, 26, 145-158. [https://doi.org/10.1016/S0140-1971\(02\)00136-7](https://doi.org/10.1016/S0140-1971(02)00136-7).
- Bozkur, B., Kiran, B., & Cengiz, Ö. (2020). Üniversite öğrencilerinin umutsuzluk, belirsizliğe tahammülsüzlük, gelecekte iş bulmaya yönelik algı ve özyeterliklerinin incelenmesi. *Kastamonu Education Journal*, 28(6), 2401-2409. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.702233>.
- Büyüköztürk, Ş. (2011). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cevahir, E. (2020). *SPSS ile nicel veri analizi rehberi*. Birinci Baskı. İstanbul: Kibele Yayınları.
- Ceyhan, A. A. (2004). Ortaöğretim alan öğretmenliği tezsiz yüksek lisans programına devam eden öğretmen adaylarının umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 91-101.
- Cohen, J. (1992). A power primer. *Psychological Bulletin*, 112(1), 155-159.
- Çakmak, Ö. ve Hevedanlı, M. (2005). Eğitim ve Fen-Edebiyat Fakülteleri Biyoloji Bölümü öğrencilerinin kaygı düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(14), 115-127.
- Çapık, C. (2014). İstatistiksel güç analizi ve hemşirelik araştırmalarında kullanımı: Temel bilgiler. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 17(4), 268-74.
- Çay, M. ve Akpınar, B. (2022). Sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin iş bulma endişeleri ve umutsuzluk düzeylerine yönelik bir araştırma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 33(3), 707-734. <https://doi.org/10.33417/tsh.981945>.
- Çınar, O. ve Karcıoğlu, F. (2012). Büro yönetimi bölümü öğrencilerinin umutsuzluk düzeyleri ve kontrol odağı inançları üzerine bir araştırma: Erzincan Üniversitesi MYO uygulaması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(3), 283-296.
- Çunkuş, N. Karaatlı-Tikbaş, P., Adana, F. ve Arslantaş, H. (2021). Hemşirelik Bölümü öğrencilerinde depresif belirtiler ve umutsuzluk düzeyi ile ilişkili faktörler. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 4(1), 6-14.

- Dat, N. T., Mitsui, N., Asakura, S., Watanabe, S., Takanobu, K., Fujii, Y., Toyoshima, K., Kako, Y. ve Kusumi, I. (2021). The mediating role of hopelessness in the relationship between self-esteem, social anxiety, and suicidal ideation among Japanese university students who visited a university health care center. *Journal of Affective Disorders Reports*, 6, 100192. <https://doi.org/10.1016/j.jadr.2021.100192>.
- DeLisle, M. M. ve Holden R. R. (2004). Depression, hopelessness, and psychache as increasingly specific predictors of suicidal manifestations. *Canadian Clinical Psychologist*, 15, 7-10.
- Dereli, F. ve Kabataş, S. (2009). Sağlık Yüksekokulu son sınıf öğrencilerinin iş bulma endişeleri ve umutsuzluk düzeylerinin belirlenmesi. *Yeni Tıp Dergisi*, 26, 31- 36.
- Doğan, P. (2012). Resim öğretmeni adaylarının umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 36, 115-127.
- Duman, S., Taşgın, Ö. ve Özdağ, S. (2009). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu spor yöneticiliği bölümünde okuyan öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 11(3), 27-32.
- Durak, A. ve Palabıyıkoglu, R. (1994). Beck Umutsuzluk Ölçeği geçerlilik çalışması. *Kriz Dergisi*, 2(2), 311-319. https://doi.org/10.1501/Kriz_0000000071.
- Dursun, S. ve Aytaç, S. (2012). Üniversite öğrencilerinin işgücü piyasasına yönelik beklentileri ve iş deneyimleri ile umutsuzluk ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişki üzerine bir araştırma. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 373-388.
- Ergüt, Ö. (2020). Üniversite öğrencilerin umutsuzluk düzeyi ile iş deneyimi ve iş bulma beklentileri arasındaki ilişkinin sınıf düzeyinde incelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(38), 232-252.
- Ersoy, E., Küçükkaragöz, H., Deniz, H. ve Karataş, E. (2010). Öğretmen adaylarının umutsuzluk düzeylerinin bazı değişkenlere göre belirlenmesi. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 5(4), 1534- 1542.
- Everson, S. A., Goldberg, D. E., Kaplan, G. A., Cohen, R. D., Pukkala, E., Tuomilehto, J. ve Salonen J. T. (1996). Hopelessness and risk of mortality and incidence of myocardial infarction and cancer. *Psychosomatic Medicine*, 58, 113-121.
- Grassi, L., Travado, L., Gil, F., Sabato, S., Rossi, E., Tomamichel, M., Marmai, L., Biancosino, Nanni, M. G. ve Group, S. (2010).

- Hopelessness and Related Variables Among Cancer Patients in the Southern European Psycho-Oncology Study (SEPOS). *Psychosomatics*, 51(3), 201-207, [https://doi.org/10.1016/S0033-3182\(10\)70686-1](https://doi.org/10.1016/S0033-3182(10)70686-1).
- Gür, Ç., Koçak, N. ve Alakoç-Pirpir, D. (2014). Meslek yüksekokulu son sınıf öğrencilerinin umutsuzluk davranışlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education-CIJE*, 3(4), 10-23.
- Gürgül, S. ve Şeker, F. B. (2022). Tıp Fakültesi öğrencilerinin depresyon, anksiyete, umutsuzluk ve endişe düzeylerinin belirlenmesi. *Mersin Üniversitesi Sağlık Bilim Dergisi*, 15(2), 361-369. <https://doi.org/10.26559/mersinsbd.1111159>.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E. ve Tatham, R. L. (2013). *Multivariate data analysis*. Pearson Education Limited.
- Hanna, D., White, R., Lyons, K., McParland, M. J., Shannon, C. ve Mulholland, C. (2011). The structure of the Beck Hopelessness Scale: A confirmatory factor analysis in UK students. *Personality and Individual Differences*, 51(1), 17-22. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2011.03.001>.
- Ilgaz-Yıldırım, B. ve Toker, B. (2017). Lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin yılmazlık, umutsuzluk durumları ve sektörel tutumlarının kariyer seçimleri üzerine etkileri. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 14(1), 76-89.
- Karasar, N. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemi* (25. basım). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kartal, M., Kabalcıoğlu-Bucak, F., Akduman, V. ve Kurağ, O. (2020). Hemşirelik Bölümü son sınıf öğrencilerinin umutsuzluk düzeyi ve etkileyen faktörler. *Gevher Nesibe Journal Of Medical & Health Sciences*, 5(9), 43-49. <http://dx.doi.org/10.46648/gnj.132>.
- Kılıç, S., Tektaş, N. ve Pala, T. (2014). Devlet ve vakıf meslek yüksekokulu öğrencilerinin umutsuzluk düzeylerinin karşılaştırılması ve umutsuzluk düzeylerini etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18(2), 169-186.
- Kodan, S. (2013). Üniversite öğrencilerinde umutsuzluk ve akılcı olmayan inanışlar arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), 175-190.
- Küçük, U., Usta, G. ve Torpuş, K. (2019). Sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu son sınıf öğrencilerinin iş bulma endişeleri ve

- umutsuzluk düzeyleri. *ACU Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10(3), 367-372.
- López, R., Follet, L., Defayette, A. B., Whitmyre, E. D., Wolff, J., Spirito, A. ve Esposito-Smythers, C. (2021). Depression-related emotional problems mediate the relation between hopelessness and suicidal ideation severity. *Journal Of Clinical Psychology*, 77(12), 2978-2993, <https://doi.org/10.1002/jclp.23236>.
- Matuza, T, Shikh, A., Sullivan, S. R., Wheeler, A. ve Miranda, R. (2023). Induced optimism to lessen hopelessness-related cognitions among young adults at risk for suicidal thoughts and behavior. *Journal of Affective Disorders Reports*, 14, 100670. <https://doi.org/10.1016/j.jadr.2023.100670>.
- Moore, S. L. (2005). Hope makes a difference. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*, 12, 100-105. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2850.2004.00802.x>.
- Özçelik-Kaynak, K. ve Öztuna, B. (2020). Üniversite öğrencilerinde işsizliğe yönelik işsizlik kaygısı ve umutsuzluk: Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencileri üzerine bir araştırma. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 15(60), 953-970. <https://doi.org/10.19168/jyasar.742879>.
- Özmen, M., Coşman, Ö. ve Kökçü, A. (2016). Meslek yüksekokulu öğrencilerinin umutsuzluk düzeyleri. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 2(2), 511-521.
- Özsoy, S. ve Özsoy, G. (2013). Eğitim araştırmalarında etki büyüklüğü raporlanması. *İlköğretim Online*, 12(2), 334-346.
- Öztürk, M., Yurdagül, G. ve Tatlıbadem, B. (2016). Yaşlı bakım teknikerinin öğrencilerin bölüme yönelik düşüncelerinin umutsuzluk düzeylerine etkisi. *GÜ Sağlık Bilimler Dergisi*, 5(2), 1-9.
- Peterson, C. (2000). The future of optimism. *American Psychologist*, 55(1), 44-55. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.44>.
- Ribeiro, J. D., Huang, X., Fox, K. R. ve Franklin, J. C. (2018). Depression and hopelessness as risk factors for suicide ideation, attempts and death: meta-analysis of longitudinal studies. *The British Journal of Psychiatry*, 212(5), 279-286. <https://doi.org/10.1192/bjp.2018.27>.
- Rose, D. T. ve Abramson L. Y. (1992). Developmental predictors of depressive cognitive style: Research and theory. D. Cicchetti ve S. Toth (Eds.), *Rochester symposium of developmental psychopathology, Vol. IV* içinde (ss. 323-349). NY: University of Rochester Press.

- Sarıkaya, T. ve Khorshid, L. (2009). Üniversite öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen etmenlerin incelenmesi: üniversite öğrencilerinin meslek seçimi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 393-423.
- Şahin, A. (2002). İlahiyat fakültesi öğrencilerinin umutsuzluk düzeyleri üzerine bir araştırma. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13(13), 143-157.
- Şahin, C. (2009). Eğitim Fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 271-286.
- Samuelsson, M., Jokinen, J., Nordstrom, A. L. ve Nordstrom, P. (2006). CSF 5-HIAA, suicide intent and hopelessness in the prediction of early suicide in male high-risk suicide attempters. *Acta Psychiatrica Scand*, 113(1), 44-47. <https://doi.org/10.1016/j.schres.2009.04.006>.
- Şanlı-Kula, K. ve Saraç, T. (2017). Üniversite Öğrencilerinin umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi: Ahi Evran Üniversitesi örneği. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(1), 1-16. <https://doi.org/10.17494/ogusbd.330620>.
- Seber, G., Dilbaz, N., Kaptanoğlu, C. ve Tekin, D. (1993). Umutsuzluk ölçeği: Geçerlilik ve güvenilirliği. *Kriz Dergisi*, 1(3), 139-142.
- Şengül, S. ve Güner, P. (2012). İlköğretim matematik öğretmenliği programına devam eden öğretmen adaylarının umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi. *X. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi*, 27-30 Haziran 2012, Niğde.
- Serafini, G., Lamis, D. A., Aguglia, A., Amerio, A., Nebbia, J., Geoffroy, P. A., Pompili, M. ve Amore, M. (2020). Hopelessness and its correlates with clinical outcomes in an outpatient setting. *Journal of Affective Disorders*, 263, 472-479. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2019.11.144>.
- Sevinç, S. ve Özdemir, S. (2017). Hemşirelik öğrencilerinin kaygı ve umutsuzluk ilişkisi: Kilis örneği. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, 19(2), 14-24.
- Siyahhan, S., Arıcak, O. T. ve Çayırdağ-Acar, N. (2012). The relation between bullying, victimization, and adolescents' level of hopelessness. *Journal of Adolescence*, 35(4), 1053-1059. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2012.02.011>.
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics*. Boston: Allyn and Bacon.
- Taslak, S. ve Işıkyay, Ç. (2015). Hemşirelik Bölümü öğrencilerinin eğitim algıları ile kaygı ve umutsuzluk düzeylerine yönelik bir

- araştırma: Sağlık yüksekokulu örneği. *SDÜ Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 6(3), 108-115.
- Tekin, M. ve Filiz, K. (2008). Beden eğitimi ve spor yüksekokullarının antrenörlük eğitimi ve spor yöneticiliği bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin umutsuzluk ve boyun eğici davranış düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 6(1), 27-37. <https://doi.org/10.1501/Sporm.0000000126>.
- Tetik, S. ve Yurtsever, H. (2018). Ön lisans öğrencilerinin umutsuzluk algılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Vizyoner Dergisi*, 9(21), 39-56. <https://doi.org/10.21076/vizyoner.409322>.
- Ulucan, H., Kılınç, M., Kaya, K. ve Türkçapar, Ü. (2011). Beden eğitimi spor yüksekokullarında öğrenimlerine devam eden öğrencilerin umutsuzluk ve yaşam doyum düzeylerinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 13(3), 349-356.
- Ulupınar, S. ve İnce, İ. (2021). Spor bilimlerinde etki büyüklüğü ve alternatif istatistik yaklaşımları. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 19(1), 1-17. <https://doi.org/10.33689/spormetre.794015>.
- Üngüren, E. ve Ehtiyar, R. (2009). Türk ve Alman öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinin karşılaştırılması ve umutsuzluk düzeylerini etkileyen faktörlerin belirlenmesi: Turizm eğitimi alan öğrenciler üzerinde bir araştırma. *Journal of Yasar University*, 4(14), 2093-2127.
- Üstün, G., Dedekoç, Ş., Kavalalı, T., Öztürk, F., Sapcı, Y. ve Can, S. (2014). Üniversite son sınıf öğrencilerinin iş bulmaya ilişkin umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3, 200-221.
- Uz-Baş, A. ve Kabasakal, Z. (2013). Öğretmen adaylarında umutsuzluk ve algılanan sosyal destek. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 19-26.
- Wang, J., Xu, M., Li, X. ve Ni, Y. (2023a). A latent class analysis of hopelessness in relation to depression and trauma during the COVID-19 pandemic in China. *Journal of Affective Disorders*, 329, 81-87. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2023.02.077>.
- Wang, Y., Batterham, P. J., Cruwys, T. ve Calear, A. L. (2023b). The development and validation of the Hopelessness Inventory-5 in a community-based sample. *Journal of Affective Disorders Reports*, 14, 100623. <https://doi.org/10.1016/j.jadr.2023.100623>.

- Weishaar, M. E. ve Beck A. T. (1992). Hopelessness and suicide. *International Review of Psychiatry*, 4(2), 177-184. <https://doi.org/10.3109/09540269209066315>.
- Yazar-Aslan, B. (2015). Genç işsizliğe yönelik alan araştırması: Üniversite öğrencileri arasında kaygı ve umutsuzluk. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 6(2), 71-86.
- Yılmaz, İ. A. ve Dursun, B. (2014). Genç bireylerin umutsuzluk düzeylerinin sosyo-demografik özellikleri ile ilişkisi: Kırklareli Üniversitesi Pınarhisar MYO örneği. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 48-79.
- Zhang, Y., Kuang, D., Zhang, B., Liu, Y., Ren, J., Chen, L., Ning, L., Xie, X. ve Han, J. (2023). Association between hopelessness and job burnout among Chinese nurses during the COVID-19 epidemic: The mediating role of career calling and the moderating role of social isolation. *Heliyon*, 9(6), e16898. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e16898>.